

ВЕСІЛЛЯ

Думки і гадки кожного народу найліпше можна пізнати при його родинних обходах, в котрих так відбивається дух, звичаї і погляди його.

При женитьбі русини про те думас, щоби ся побирали рівні молодята. Се вищається може декому смішним, однак ж оно так буває. Хто має синя, не дозволяє йому брати убогшу дівку від себе, дівці знов виходити за убогшого; такий же гадка, що бировив або кураторив, глядить на те, щоби сини чи дівка ввійшли в подібну родину. По ряду лиш дівчину часто звикли утокнути сперед свадьбою, но у Марамороши є такий звичай, що кілька частей дає отець дівці, тільки має дати і синові. Молодята часто із любви побираються, хоч старшина сьому лиш тогди не противна, коли за часть погодиться. Коли в одній родині є більше хлопців, а лиш одна дівка, тоді отець їх так обкладає, щоби хлопці поприставали, а дівці зятя прийав. Коли діти мішані, тогди отець дівки змагаєсь на бік поодавати, а хлопцям невістки прийати, хотий се часто не удається і в одній хижі живуть і невістки і зеті. Кождий отець змагаєсь, щоби земля хлопцям обстала, а дівкам щоби виплатив часть грішани і худобою. Коли в кого є більше дівок, тоді не позирає він на те, щоби старша віддалась скорше, але дає ту, котру сватають. Лиш у Марамороши не так буває, бо там доки старша не віддається, молодший, хоч би мала й 20 літ - не сводбно там йти, де сходяться легіні, щоби котрому не сподобалася. Тому по других місцевостях дівки віддаються дуже скоро, так, що 20-літню дівку вже за стару держать, а в Марамороши дівки рідко віддаються до 20 літ. Вірують деякі в те, що ті не можуть бути щасливі, що побираються споріднені. Виймку тут становить сестра померлої жонки, з котрою може шурив побиратися. Легіні знов, чекають, щоби відбутн бранку - як котрій відобразий, доки не вийде з війська - і той час женяться. Однак, Мараморош і тут належить до виймки, бо там можна полюбити багато старих легінів. Саму свадьбу Русини майже всюди однаково виправляють, лиш в дрібніших мовтах подібати різницю в різних місцевостях.

Коли отець і мати допозирали, котру дівку мав би їх син брати, тогди виславють старшу родачку до її родичів, щоби позвідала, чи відпадут дівку за їх сына. Коли родичка принесе прихильну відповідь, вибирає легінь найближчий пораний день, і удаєсь з двома або трьома сватами до дівки, де староста скаже вперед слово, а відтак зідде дівку живо хоче йти за його легіня; коли дівка годиться, подає легіньови білий вишиваний ручник. То "сватанки", "спросини" або "токма". На сватанках дівка причесться звичайно в коморі і лиш на велику просьбу старости підходить до

стола. Молодятам не яло ся до вінчаня в'єдно говорити або сходитись. Сватанки кінчаться тим, що домашній гадка змагаєсь по силі погостити легіня і його сватів, особливо ж паленкою.

По сьому на другий і третій порзний день родичі і крєвні дівчини ідуть до легіня на обзори. Як молодята живуть в однім оселі то обзори бувають лиш причиною до гостини, як в двох селах, тоді обзори мають глущу причину, бо там переконуютьсья яке то багатство, що його "широкої гортанни і великої бесіди" староста на сватанках захваловав. Щоби хвальба старости хоч через час мала віру, він робить нараз так, що наведе чужой худоби до стайні легіня, поприя'язує і так показує гостям. Коли обзори, а особливо гостиня на обзорах побобились старшій дівці, то на другий день ідуть молодята із старостами, із двома родичами або родичками до попа, піп зідде чого прийшли, складає їх руки праві і благословить, а молодята дають одно другому кистемки /шпирюккі/. Місцями бувають "міявки" із перстеньми, котрі піп благословить і заставляє молодят, щоби поцілувались. При міявках правлять також контракти на те, що котре відскочить, мусить заплатити другій стороні, або на церков 3-10 зл. Коли сякого контракта немає, а одно із молодят відскочить, тоді піп із урядниками вислухає сторони і виповість суд, на котрій кожде мусить пристати.

Від міявок до вінчанок ходять молодята до попа або дяка на науку. У неділю сперед вінчанок звикли молодята сповідатись і причищатись, та буває і так, що серед самих вінчанок на службу те чинять. Остаєтього держаться там, де піп заборонає сперед вінчанок напиватись. Коли молодичі мала яку злу хворобу, то по сповідні каже попови "було ми" і гадає, що більше не прийде нашо та хвороби.

По міявках вибере собі молодича із межн своїх товаришок дві дружки, а молодий із своїх товаришів дружбу. Сватку вибирає собі молодича із межн старших родичок. Дружба має із молодим ходити гостей кликати. Двома або трьома диями сперед свадьби варять і печуть в обох хижках. Ділом сперед вінчанок печуть "верчени колачи" із житньої муки. У молодого печуть "верченики" ті, котрі на вінчанки несуть їх на бігрях на плечах /свати/. У молодой печуть лиш сім малих верчеників: один молодича несе під плечем на вінчанки, по два, пов'язані пантликками, несуть дружок, а по одному під вінчанками держать дружки і дружок з запаленими свічками за плечами молодят.

У вечері сперед вінчанок бувають "гуски". На гуски лиш жони кличуть, а дівки і легіні самі, непрошені, радо ідуть, щоби ся до волі награтн. Коли хотить починати йти, жони стають у кружок серед хижі і співають:

Починає ся гостиня
Уд Тиси до Бєсєкєд.
Кєй починає.
Най му Бєг помагє,

І ти, Божа мати,
Віночки починати;
І ти, божий Крижу,
Не обійди нашу хижку.

На свадьбі не сьпівають, а латкають. Латканя у тім розходитьсь від простого сьпіваня, що латкань сьпівають тихим і смутним тоном. Тому коли вище наведені слова засьпівають, кажуть люди, що свашки залаткують; тоді мотодіж починає ігри /гуляня/ і грас аж до білого дня.

Другого дня рано вийдуть свашки на двір і там сьпівають:

Тихо, бояри, цїти,
Обїстя явора уломити,
Як го не уломити,
Ні з чого вінки вити.

Тепер ідуть у який близький городець, назбирають зеленій барвінок, а коли до хижки вертають, так сьпівають:

Дякуємо, городеньку,
За твою уродоньку;
Што-сь нам уродня зїлс,
Всім людям на весїлс.

По сьому покладуть барвінок на верченики, що стоять на столї, покроять свяченою водою і сьпівають:

Пристапи, мамко, ближє,
Як ся віночок жижє;
Усклади, мамко складку,
Май на не добру гадку.

Тепер в'ють вінки і сьпівають:

Ід горі, сонїчко, ід горі,
Вий ся, віночку, скорї... і т.д.

В'ють три вінки: оден молодий, а два дружкам. Коли вінки готові, скинуть їх з одним верченком на ширинку. Одна свашка, котра на гуни і на заголовді іграс, ідїє ширинку на руку; другі стоять около неї; одно держать у руці склянку із паленкою, друге із водою. Доки свашки іграють, мужчини просять від них паленку; та они все їм лиш воду подають. Коли доїграли танок, свашки вип'ють паленку, покладуть вінки на голови молодий і дружкам і сїдають на стїл гоститися.

По гостинї ставить староста молоду із дружками сперед стола, старшину молодї за стїл, сам стає проти і починає "вінки приказувати", себто говорити про супружество Якова, молодого Товїї і наших старозавїтних, а по частї і новозавїтних біблійних людей. Коли договорить своє, дає цїлувати молодий вінок. За тим цїлує молодий батьків, сестри, братів, родину і приймає благословенство батьків на

колїнах. По сьому робить староста палицею хрест на дверях і за ширинку виводить з хижки молодий, і та межі дружками іде до церкви; за нею ідуть свати, свашки і шпани з музикою.

У молодого не в'ють вінків, намість того правлять курогов. Беруть довгу, красно вирізану палицю, прив'язують на нею одну червену, а другу чорну ширинку, а на кінцї примодовують між косицями двїночок. Коли ідуть вінчатися, дружба несе курогов, а під нього іде молодий. Коли свадьба молодого хоче до церкви йти, посилає наперед старшого чоловіка до молодий, щоб дав знати, що час їти вінчатися. Молодий мав очїкувати молодий коло церкви. Коли молодий із двора виводить, сьпівають:

З Богом, Марїко, з Богом,
З божими ангєлами,
З твоїми сусїдками,
Проси, мамко Бога,
Оби шастива дорога,
Мамка тїлько молять,
Най і Бог благословить.

Як ідуть улично, сьпівають:

Горі селом ідеме,
Красу з собов ведеме.
Красу покрашену,
Барвінком позолочену,
Польом, Марїко, польом,
Василь за тобов коньом.
Куди Марїка іде,
Шовкова трава ростє.
Куди Василько іде—
Щє лїпше...

Як приходять близко церкви, так латкають:

Не с попонька дома,
Пїшов до Ільова
Ключики кіловати,
Церковцо удмикати,
Двоє дїят повінчати,
Двоє дїяток, двоє,
Як одно, так обоє.
На церкві голуб гучє,
До церкви пола клїчє.

Коли придуть до церкви молодята із дружками, дружбою, сванкою, старостою, входять до церкви, а друга челядь іде із гудакми до коршми або на фару і там іграє. При вінчанках змагаєь молодиця приступити ногу молодого, а по вінчанках перед ним вийти з церкви, щобн потому мати веру у хижі. У церкві кладе сванка молодятм під ноги білий рушник або горить прядива. Покривати зник сам саяшеник молодицю, зараз по вінчанку, білим покривалом, яке сванка має принести з собою. Як вийдуть із церкви, зав'язують покривалом голову молодиці, а верх покривала надівають вінку. Міщани вкладають молодиці на голову мужеський клбань і она так іде додому. При повороті додому ведуться молодята за ширинку а дружба держить курогол вже над обоими. Ідучи до церкви і з церкви не лиш латкають, але і вискакують, гейкають, а місцями й стріляють.

Як вийдуть із церкви і зберуться на улиці, починають латками:

Дякуєме попонькови,
Тай вишньому Богонькови,
Што нас не забавив
І скоро нас утиравив.

Коли приходять до хижі молодої, так співають:

Уйди, мамко, на двір,
Пусти зятя у свій дім,
Вісти ся коло двора,
Як хмільник коло кола.

На се мати молодої возьме на ся гуно паруби, клбань із гичкою на голову, склянку із паленкою у руки, вийде на двір і співає:

Што ми там за зять іде,
Што там за дари несе?
Ци чоботи черлені,
Ци колачі верчені?

Сванки відповідають:

Не колечі варені,
Лиш чоботи черлені.

По сьому держать два свати посеред двора угору верченик, а староста за ширинку проводить молодята попід верченик; за ними йде вся свадьба. Тим часом мече тато молодої на молодята тенгеридю, барвінок і хміль і співає:

Так би-сьте богаті,
Як вам гуки косматі,
Позирай Маріко, крізь колач,
Який твій Василько багач.

По сім мати молодої п'є до молодого паленку; за нею п'є молодий до молодої; за молодою п'ють дружки, дружба, сванка, староста, а відтак: нещасна челядь - і співає:

190

Наказали мати
Півниць не упивати;
У півницю - диво -
Сім ся жін іздоіло.

Тепер ідуть до хижі жони із мужчинами і по звичаю сідають до столу, а молодята із дружкою і дружками лізуть через стіл на свої місця. Молодятам не дають нічого їсти, лиш варені яйця і солодке молоко. Молода має яйця облупити, порізати і посолити. На сій гостині мають бути по звичаю отсі страви /крім хліба і паленки/: крупля і з шкварками, капуста із м'ясом, дзямпа, пасуля колочена. Як погостяться, танцюють мало, а потім ідуть до молодого. Ізвершу ідуть із молодими дружки, дружба, староста і 3-4 жони; друга челядь лиш на якийсь час там обстає.

До молодого ідуть в такім самім порядку як до молодої і так само співають; лиш як входять в двір співають:

Утвори, мамко, ліску,
Веди ти сиву невістку.

Тепер чинять все то, що у молодої. Неудовзі приходять старшина і свадьба молодої, як зайдуть на двір молодого, латкають:

Зійди, містпро, зійди,
Уйди, Маріко, вон уйди,
З нової комороньки,
З чужої стороньки.

Із сивий відповідають:

На столі фляшка наша,
Маріка уже не наша.
Берить собі фляшку вашу,
Верить нам Маріку нашу.

На дворі:

У снях:

Бо ваша Маріка
За семеріма дверьома,
За восьмипрама іпчовма.

На дворі:

У снях:

Суть у нас чеканята,
Порубають двері ваші.
Не е Маріка дома,
Маріка пішла на воду
Ід зеленому броду.

На дворі:

Наша Маріка новітниця,
Не знає, де керниця;
Треба її указати
Де має воду брати.

По сьому входять гості до хижі, сідають за стіл і гостяться. По гостині іграють /танцюють/, а старшина молодої відходить доми.

Другого дня рано ідуть дружки, дружба, староста, свашка до молодого, а з молодятами в'єдно ідуть до потоку або колодязя митися. Коли виходять із двора нагряють:

Ідь, Маріко, на воду
Ід зеленому броду.

Як придуть до води, співають:

Черни, Маріко, воду
Межи челядь молоду.

Староста веде за ширинку молодята до води. Тут благословить воду, молодята умиваються і одню другому втирається в сорочку. Свашки тимчасом співають:

Митися діти, мели,
Чей би білі били,
У подушки ся утирали,
Оби ся честовали.

Як вертають від води, співають:

Бабці у потоці, бабці,
Будуть у нашої Маріки хлопці,
Найдуться там і вербівки -
Будуть у неї дівки.

Як вернуться до хижі, молода обдаровує родину молодого: свекрі і другим родичкам молодого дарує по ширинці, свекрови і родичам молодого по сорочці, а далеким родичам лиш по одному рукавови від сорочки. Молодий лиш своїй свекрі дарує чоботи, як вийдуть з церкви.

По сьому бере староста у руки прикрашений ширинкою таріль і просить гостей, щоби молодятм дещо дарували. Перший - батько молодого - дарує оден золотий, за ним дарує мати молодого, а потім друга челядь. Даровані гроші передає староста враз із ширинкою молодій, а та сі гроші за нілашо не змарнувала би; за них купує на змаганя теля або порося. По сьому гостяться і грають до ночі.

Третього або п'ятого дня кінчиться весіле, у молодої є гостина, або "ошніки". На сьо гостину ідуть лиш молодята, старшина молодої, дружки, дружба, староста і свашка. Доки "ошніки" не відбудуться, молодій не свобідно іти до своєї старшини.

Говорили-сьмо вже, що весіле однаково всюди обходять, а лиш в подробицях буває розлука /ріжниця/. У Марамороши мінянки бувають вечером перед весілем і то так: як молоді із старостою придуть до молодого, де вже тоті іграють, сідають за стіл і староста каже: "Дай, Боже, добрий вечір. Як ся маєте, пане газдо, і ви, газдине?" На се отець молодої звідусь: "Кажіть, што-сьте прийшли, ачей-сьте заблудили, в вам ужижу путь". Староста на се каже: "О ніт, ми не заблудили, бо ми

слідимо єдну звірку і сіла онь до сес хижі привела нас, за ото і просіте вас, обісте її нам честно удали, бо кидь ніт, так сами будемо її глядати. Ану, дружо, поглядай лиш нашу звірку". На се дружба іде за молодою, що ховається межи дівками, приводить її до столу і садить побіч молодого. - Треба знати, шо у Марамороши молода мусить ходити цілу свадьбу у великій, білій гуні, хоч би і як було горячо. - По сьому кладуть на непочатий хліб, а староста словами: "Господи Ісусе Боме наш, благослови обручення сіє" - кропить їх свяченою водою, надіває на пальці аперед молодому, потому молодій і каже: "Обручається раб божий Василь /раба божа Марія/ рабі божой Марії /рабу божому Василью/ во ім'я Отца і Сина і святого Духа, амінь".

На многих місцях, особливо ж у Марамороши, переносять із молодою і її часть до молодого. Часть та складається звичайно із скрині наладованої убранем, веріт і заголовків /подушок/. Часто буває, шо визначають у сусідів заголовки і убраня, щоби при переносинах більше його видавалося, а на другий день віддають.

Декуди на весіля несуть хліб, паленку, муку, курку і ин. У Марамороши коли молода хоче ступати через поріг молодого, дружба /давню шаблею/ сокирою чинить хрест на одвірках. Коли у хижі молодого бувала переже часто смерть, молода іде до хижі не через двері, але через возір /вікно/. Коли молода боїться, шо для неї буде шта свекра, кладе у пазуку яйце і як переступає через поріг, змагаєсь, щоби яйце опустити. Коли яйце упаде і покажиться /стовчесь/, свекра у малій час умре.

Коли молода роздає дари, староста "приказує дари". Коли молодича дає свекрови сорочку, староста так говорить: "Солодкий мій няньку! Прийшла я сюди із моім товаришем - як його віччана жона і много-м розгадовала, ож што би вам даровати: купила би була-м вам красні коні і кочію, но коні би ся сполошени і ви могли би ізіломати руку або ногу. Привела бим була вам красні воли або корови, но оті із рогами могли би бити вам очи укопати; за ото погадала-м собі, ож май ліпше буде плаття, без плаття не мож ходити. Візьміть же осю сорочку і носіть і здорові на многі роки".

Коли молода роздає калачі дітям, староста сик приказує: "Принесла би була-м ти красні воли, но знаву, ож ти бойдся іти у хащу на дрива, бо дриво могло би тя убити. Принесла би була-м ти красні чоботи, но знаву, ож ти не знаеш у чоботях ходити і миг бишь легко увихнути ногу. Принесла би була-м ти 20 коблів пшевиці, но із пшевицьов іще би у мляні іти - та за ото принесла-м ти єден печений колач, із котрим нич не треба робити, но і перед дівков лежачи, мож го поїсти; та бери колач і будь здоров". Коло Товтів весіле починаєсь у суботу і триває до середи, в чистих руських околицях починається весіля в понеділок або в середу вечером, щоби вінчанки відбулися у вівторок або в четвер. Відвіці хоть котрого дня вінчаються. Вінчатися звикли перед полуднем, щоби молодятм так ішло діло в голову, як сонце іде утору до полудня.

Коло Товтів (ред. - словаків) мусить молода бути на весілля в кожусі, як у Марамороши в гуні. А що гуною кожда дівка має, кожух не лиш жони носить, то часто буває, що худобні дівки у зиченім кожусі свадьбують. В чистих руських околицях молодий не купує молодій нічого; коло Товтів мусить купувати чепець.

ЛЕГЕНДА

Вітнки з праці Юрія Жатковича "Етнографическій очерк угро-русскаго" під назвою "Замітки етнографічні з Угорської Русі" вперше опублікував Володимир Гнатюк в "Етнографічному збірнику", Львів, 1896, т.2.

Повністю названа праця вперше опублікована Олегом Мазурком в "Новинах Закарпаття", травень-грудень 1893 року - 18 подач.

Даний текст, що публікується, поданий Іваном Ребриком. Він узятий з "Етнографічного збірника", стор. 11-20.